

Bogusław HAJDA*

WPŁYW SPORTÓW MIEJSKICH NA KSZTAŁT PRZESTRZENI PUBLICZNYCH

THE IMPACT OF URBAN SPORTS ON PUBLIC URBAN SPACE

Nr DOI: 10.25167/sm2017.028.11 s. 183–195

ABSTRAKT: Celem artykułu jest przedstawienie wniosków z badań nad wybranymi polskimi przykładami, które wyróżnia szczególnie rozdzźwięk pomiędzy zamysłem – projektem a faktycznym, tj. obserwowanym sposobem użytkowania miejskiej przestrzeni. Temat badań dotyczy twórczego reinterpretowania funkcji miejskich przestrzeni i wykorzystywania ich w sposób nieoczywisty (alternatywny) w stosunku do ich podstawowych lub pierwotnych założeń. Celem pracy jest wykazanie, że alternatywne na pozór funkcje przestrzeni, zaistniałe zarówno spontanicznie, jak i przewidziane w projektach, podnoszą ich atrakcyjność użytkową, wspomagają procesy integracji różnych grup użytkowników oraz podnoszą poziom bezpieczeństwa. Prowadzone przez studia przypadków badania mają charakter aplikacyjny i stanowią część cyklu prac badawczych.

SŁOWA KLUCZOWE: sporty miejskie, przestrzenie publiczne, odnowa miast

ABSTRACT: The aim of the article is to present conclusions of an empirical study on selected Polish examples that highlight a particular gap between planning ideas and designed intentions, and the reality of observed urban space usage. The study focuses on creative reinterpretation of existing urban spaces and some unobvious urban space usage (i.e., alternative to the predetermined), occurring spontaneously or intentionally. The article refers to a study that is a part of research of applicative nature. The aim of the research is to critically assess the assumption of urban sports exerting a positive influence on urban public spaces, mainly through analysing a set of chosen factors, e.g., enhancement of space attractiveness, support to the processes of integration and self-security estimation leverage of users who belong to different social groups.

KEY WORDS: urban sports, public urban space, urban renewal

Wprowadzenie

Studia nad architektoniczno-urbanistycznymi uwarunkowaniami związanymi z uprawianiem sportów miejskich pozwoliły na stwierdzenie, że w literatu-

---

* Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Biuro ds. Planowania Przestrzennego, e-mail: bhajda@slaskie.pl

rze polskojęzycznej nie ma publikacji o wynikach badań poświęconych określeniu tego rodzaju uwarunkowań. Należy przy tym zauważyć, że nie chodzi tu o uprawianie sportu w obiektach do tego specjalnie zaprojektowanych i zrealizowanych, jak hale sportowe, stadiony czy miejskie ośrodki sportu i rekreacji. Polem badań autora są sporty uprawiane w miejskich przestrzeniach publicznych, których zasadnicze, pierwotnie zaprojektowane funkcje dalece odbiegają od aktualnych – alternatywnych w stosunku do nich – zastosowań. Są one skutkiem nowych ról, jakie miasta pełnią, oraz związane są z nowymi oczekiwaniami wobec miejskich przestrzeni (Gzell 2008). Żaden rodzaj miejskiej przestrzeni ani żaden jej element nawet na chwilę nie pozostaje bez swojej grupy użytkowników oraz ich aktywności. Schody, poręcze i ławki dla jednych są elementami infrastruktury ułatwiającymi przemieszczanie się lub wypoczynek, dla innych zaś areną sportowych zmagania. Równe i gładkie nawierzchnie placów pozwalają na wygodne przemieszczanie się zarówno na nogach, jak i na kółkach dešek czy rolek. Dachy chronią przed warunkami atmosferycznymi, ale nie wyklucza to możliwości biegania po nich i przeskakiwania pomiędzy budynkami. Elewacje budynków mają za zadanie chronić nas przed czynnikami zewnętrznymi, lecz jednocześnie są znakomitym miejskim terenem do wspinania – podobnie jak wszelkiego rodzaju mury oporowe, sklepienia przepustów, przęsła mostów i wiaduktów oraz ich podpory (Hajda 2017). W miastach toczy się nieustająca, pełna napięć i emocji gra o przestrzenie publiczne. Przestrzenie te stały się sceną, areną, na której odbywa się walka pomiędzy kilkoma głównymi graczami. W tej konkurencji ścierają się interesy i potrzeby sektora publicznego i sektora prywatnego oraz mieszkańców. Efektem tej gry i walki są często dynamiczne przemiany funkcjonalne i krajobrazowe miejskich przestrzeni. Współautorami wielu z tych przemian są mieszkańcy, egzekwując swoje prawo do wypoczynku, rekreacji czy sportu w publicznych przestrzeniach swoich miast (Kociuba 2012). Jedną z grup użytkowników, która wywiera szczególny wpływ na kształt publicznych przestrzeni, są osoby uprawiające miejskie sporty. W związku z zainteresowaniami autora artykuł poświęcony jest poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie, jakimi cechami powinny się charakteryzować miejskie przestrzenie publiczne, aby można było w nich uprawiać miejskie sporty.

Sporty miejskie w przestrzeniach publicznych

Sporty miejskie funkcjonują w przestrzeniach publicznych na równi z innymi formami użytkowania. Wykorzystują zarówno istniejącą miejską infrastrukturę, jak i specjalnie dla nich powstające miejsca. Ich uczestnicy korzystają z nowo zbudowanych obiektów bądź adaptują dla swoich potrzeb już zagospodarowane i mające swoich użytkowników przestrzenie. Dochodzi do konfliktów wrogich sobie na pozór grup użytkowników, dzielących się na tych tradycyjnych

w stosunku do zajętej już przestrzeni i tych nowych, alternatywnych. Jedni i drudzy próbują często zawłaszczać przestrzeń, odmawiając prawa do współuczestnictwa innym użytkownikom. Ci nowi, traktowani często jako subkultura, bywają wypierani na peryferie. Powstała w ten sposób monokultura użytkowania miejskich przestrzeni pogłębia atrofie więzi społecznych, stając wbrew jednej z zasadniczych ról przestrzeni publicznych, jaką jest możliwość nawiązywania relacji międzyludzkich pomiędzy różnymi jej użytkownikami. Odległym w czasie skutkiem takich zachowań mogą być przestrzenie publiczne potęgujące zjawiska wykluczenia i segregacji (Kwiatkowski 2010). Pomiedzy dotychczasowymi a nowymi użytkownikami występują zmienne relacje, następuje zamiana ról dominacji i podporządkowania. Narastające sprzeczności interesów gości i gospodarzy rodzą nieuchronne konflikty, które potrafią się przerodzić w trwałe uprzedzenia lub wręcz agresję. Zjawiska te leżą u podstaw specyficznej cechy przestrzeni, jaką jest stopień udostępnienia lub separacji. Broniąc swoich praw do przestrzeni, dotychczasowi gospodarze dążą do separacji, która ma im zapewnić poczucie bezpieczeństwa i jednoznacznie określić dopuszczalny sposób użytkowania przestrzeni. Ta potrzeba podkreślania odrębności terytorialnej, ale również społecznej i psychicznej, może ostatecznie prowadzić do izolacji czy wręcz swoistej gettoizacji (Petelenz 2010). Reakcją na takie zachowania jest kreatywność gości, nowych użytkowników. Specyficzne podejście do przestrzeni jest cechą charakteryzującą szczególny rodzaj jej użytkowników (Lenartowicz 2017), których inwencja i pomysłowość, jaką wykazują się w nowych sposobach użytkowania miejskich przestrzeni i obiektów, pozwala na zaliczenie ich do klasy kreatywnej. Często wywodzą się wprost ze środowisk do tej klasy zaliczanych (Kopel 2007). To obdarzona wyobraźnią, „niespokojna” grupa mieszkańców, która realizuje swoje wyobrażenie o mieście, a w nim sportowe spektakle inscenizowane w przestrzeniach publicznych, które przez to nabierają cech specyficznych, właściwych scenom (Bartkowski 2016). Wprowadzają na te nieoczywiste miejskie sceny szczególne rodzaje spektakli, a co za tym idzie – również emocji związanych z uprawianiem i oglądaniem sportu (Jakubowska 2017). Miasto traktowane jako „maszyna rozrywki” nie może się już obyć bez takich przestrzeni i obiektów oraz ich użytkowników i generowanych przez nich emocji (Bartkowski 2016, Jakubowska 2017). Szczególnie jeżeli chce konkurować o nowych przedstawicieli klasy kreatywnej, jeżeli chce dołączyć do grona miast kreatywnych. W tej konkurencji o mieszkańca jakość związanych ze sportem i rekreacją przestrzeni i obiektów jako elementów „przemysłu rozrywki” odgrywa niebagatelną rolę (Rogowska 2013). Na takich miejskich scenach publicznych przestrzeni swoje sportowe spektakle odgrywają ich nowi użytkownicy, uprawiając *skateboarding*, *parkour*, *street workout*, *bouldering* czy *slackline*.

Skateboarding (deskorolka) narodził się w Kalifornii w latach 50. XX w. w środowisku surferów, gdy pogoda uniemożliwiała pływanie na desce. Początkowo

polegał na jeżdżeniu na desce wyposażonej w kółka po płaskich utwardzonych powierzchniach, najczęściej parkingach, ulicach i krawężnikach. W Polsce w „Młodym Techniku” z czerwca 1978 r. zamieszczono artykuł na temat tego, jak zbudować deskorolkę. Należy więc sądzić, że istniało zapotrzebowanie na taką informację, czyli że deskorolkarze (skaterzy), podobnie jak to miało miejsce w USA, wykorzystywali przestrzeń miejską do jeżdżenia.

Parkour to dyscyplina polegająca na szybkim i efektywnym przemieszczaniu się z jednego punktu do drugiego i pokonywaniu wszelkich przeszkód napotkanych po drodze przy wykorzystaniu umiejętności własnego ciała. Ta forma aktywności fizycznej została zapoczątkowana w połowie lat 80. we Francji. W Polsce *parkour* rozwija się intensywnie od początku lat 2000. Uprawiające go osoby wykorzystują zarówno otwarte publiczne przestrzenie miast, jak i specjalnie w tym celu budowane instalacje.

Street workout to inaczej kalistenika, w której za sprzęt treningowy służą elementy wyposażenia przestrzeni publicznych. Kalistenika zaś oznacza trening z masą własnego ciała. Pierwsze wzmianki na temat tej dyscypliny dotyczą czasów starożytnych. Pod obecną postacią pojawiła się w XIX w. Współcześnie w wielu publicznych przestrzeniach miejskich, również w Polsce, można spotkać specjalne zestawy urządzeń służących do uprawiania *street workoutu*.

Miejskie wspinanie narodziło się w Anglii, gdzie powstało „Night Climbers” – nieformalne stowarzyszenie studentów Cambridge, których celem jest wspinanie się po budynkach uniwersyteckich. Pierwsze udokumentowane wzmianki o dwóch wspinaczach zdobywających ściany i dachy budynków Cambridge pochodzą z pierwszej połowy XVIII w. Nocne wspinanie w Cambridge trwa w najlepsze, a „Night Climbers” to dziś dalej nieformalny, ale bardzo elitarny klub zrzeszający członków rozsianych po całym świecie. W Polsce pierwsze znane przypadki wspinania (komercyjnego) po elewacjach budynków odnotowano w latach 20. XX w. W latach 70. i 80. XX w. budynki i obiekty inżynieryjne w wielu miastach były wykorzystywane do treningu przygotowującego do wspinania po skałach albo górach. Nadejście czasów, w których rozpowszechniły się w miastach komfortowe, profesjonalne centra wspinaczkowe, znacznie ograniczyło plenerowe miejskie wspinanie.

Slacklining to bez wątpienia horyzontalny rodzaj aktywności. Sztuka balansowania na rozpiętej linie znana była już starożytnym Grekom i Rzymianom. Współczesny *slackline* narodził się we wczesnych latach 80. XX w., kiedy młodzi wspinacze na kempingu w Dolinie Yosemite ćwiczyli równowagę, balansując na łańcuchach przy parkingach, szlabanach, barierkach i linach. W Polsce, podobnie jak w Europie, zainteresowanie *slackline’em* w początkach XXI w. było ogromne. W 2007 r. w warszawskim Blue City odbyły się zawody *Slackline Polish Open 2007* i w ten sposób dyscyplina zainicjowała swoje funkcjonowanie w przestrzeniach publicznych polskich miast.

Współcześnie obserwowane procesy polegające na próbach ożywienia miast i uczynieniu ich atrakcyjnymi przywołują, znacznie silniej niż w epoce modernizmu, kategorię przestrzeni publicznej. Stanowi ona bowiem o możliwości tworzenia różnorodnych kontaktów międzyludzkich, czyli o faktycznym życiu miasta (Rogowska 2013). Dla sportów miejskich jest jednocześnie sceną i widownią, wpływając pozytywnie na intensywność takich kontaktów. W tabeli 1 zostały zestawione wybrane definicje przestrzeni publicznej.

Tabela 1

Definicje przestrzeni publicznej

Autor/źródło	Definicja
Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym	Obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne, określony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.
Karta Przestrzeni Publicznej	Dobro wspólnie użytkowane, celowo kształtowane przez człowieka, zgodnie ze społecznymi zasadami i wartościami – służące zaspokojeniu potrzeb społeczności lokalnych i ponadlokalnych. O publicznym charakterze przestrzeni decyduje zbiorowy sposób jej użytkowania.
P. Lorens	Ten fragment przestrzeni miejskiej, który – przez sposób swojego urządzenia oraz lokalizację w strukturze urbanistycznej – jest przeznaczony na potrzeby realizacji bezpośrednich kontaktów pomiędzy uczestnikami życia społecznego oraz inne potrzeby społeczne korzystających z niego zbiorowości, pozostając jednocześnie fizycznie dostępny dla wszystkich zainteresowanych osób. Fizyczna dostępność przestrzeni może być ograniczana czasowo ze względu na kwestie bezpieczeństwa lub sposób organizacji jej wykorzystania.
K. Wejchert	Przestrzeń dostępna dla całej społeczności i przybyszów z zewnątrz, gdzie toczy się intensywne życie miasta. Przy niej znajdują się najważniejsze obiekty o znaczeniu społecznym, kulturalnym, obiekty-symbolne.
M. Dymicka	Przestrzeń, do której powinni mieć zagwarantowane prawo dostępu wszyscy obywatele. Jego istotą jest swoboda wyrażania poglądów, ekspresja różnorodnych zachowań (ograniczonych jedynie ogólnymi zasadami współżycia społecznego), bezpośredniość kontaktów.

Źródło: za: Rogowska 2014 z uzupełnieniami własnymi.

Przywołane definicje przestrzeni publicznej jako najistotniejszą cechę wskazują jej niczym nieskrępowaną fizyczną dostępność dla mieszkańców, choć zakładają (w jednym przypadku) możliwość czasowego, warunkowego ograniczenia swobody dostępu. Podkreślają również jej rolę w budowaniu relacji międzyludzkich, zaspokajaniu potrzeb społeczności oraz wpływ na jakość życia.

Charakterystyka wybranych przestrzeni

Przedmiotem badań i analiz jest grupa ośmiu przestrzeni miejskich spełniających kryteria zawarte w definicjach przywołanych w tabeli 1. Wśród nich

Skwer Sportów Miejskich oraz Bulwary nad Odrą to obiekty zaprojektowane i zrealizowane od podstaw w celu uprawiania miejskich sportów i rekreacji. Pomnik Trudu Górniczego został natomiast adaptowany do sportowego użytkowania, co wiązało się z zaprojektowaniem i realizacją nowych funkcji. Szczególnym przypadkiem jest plac Solidarności, który, choć w pierwotnym zamyśle nie przewidywał możliwości uprawiania sportów miejskich, jest jednak dla nich atrakcyjną lokalizacją. Cztery pozostałe lokalizacje to obiekty adaptowane do celów sportowych okazjonalnie (tab. 3). Należy w tym miejscu zauważyć, że w przestrzeniach tych czterech obiektów organizowane są cykliczne wydarzenia sportowe przy udziale samorządu lokalnego. Na placu Lecha Kaczyńskiego corocznie od 2012 r. w okresie letnich wakacji funkcjonuje Centralny Plac Zabaw, w ramach którego działa Strefa Sportów Miejskich. Na placu Zamkowym, Placu po Farze oraz placu Teatralnym organizowana jest od 2012 r. cykliczna impreza sportowa o nazwie Sportival, mająca edycje letnie i zimowe.

Skwer Sportów Miejskich to zespół urządzeń rekreacyjnych wraz z obiektem zaplecza ulokowany w przestrzeni pomiędzy dwoma zespołami zabudowy wielorodzinnej w Warszawie. Oddany do użytku w 2012 r., został zrealizowany w formie wydłużonego prostokąta. W jego skład wchodzi: boiska do gier zespołowych, stoły do tenisa, zestaw urządzeń do parkouru/street workoutu, *skatepark* oraz ściana do boulderingu. Posiada różne nawierzchnie, właściwe dla rodzajów uprawianych aktywności.

Bulwary nad Odrą to zespół urządzeń rekreacyjnych wraz z obiektem zaplecza ulokowany w pasie zieleni nad Odrą w Raciborzu. W jego skład wchodzi: plaża, plac zabaw, boisko do gier zespołowych, urządzenia do parkouru/street workoutu, przystań kajakowa oraz zestaw form do boulderingu. Nawierzchnia w przeważającej części piaszczysta. Zespół dostępny jest ze ścieżki pieszo-rowerowej.

Pomnik Trudu Górniczego w Katowicach został zbudowany w 1986 r. Obiekt wraz z placem służył do organizacji imprez masowych. Po transformacji ustrojowo-gospodarczej stracił swoje dotychczasowe funkcje. Atrakcyjne położenie predysponowało go do lokalizacji funkcji usługowych. Na skutek interwencji mieszkańców w 2010 r. został przekształcony w *skatepark*. Posiada nawierzchnię z gładkich płyt i został wyposażony w urządzenia do uprawiania skateboardingu. Jest areną cyklicznych zawodów.

Plac Solidarności jest swego rodzaju piątą elewacją ulokowanego pod nim Centrum Dialogu Przełomy, będącego filią Muzeum Narodowego w Szczecinie. Prostokątny w formie plac oddano do użytku w 2014 r. Jego nawierzchnia wznosi się amfiteatralnie w stronę wejścia do muzeum. Wykonana została z gładkich płyt. W płaskiej części placu ulokowano pojedyncze drzewa, a na jego krawędzi znajdują się meble miejskie. Plac wykorzystywany jest spontanicznie do jazdy na desce, rolkach, hulajnogach i rowerach.

Plac Lecha Kaczyńskiego znajduje się przed Centrum Kultury w Lublinie ulokowanym w zrewaloryzowanym klasztorze powiatkowskim z XVIII w. W obecnej formie został oddany do użytku w 2008 r. Dwa poziomy placu połączone są schodami oraz rampą. Plac ma nieregularny kształt, a jego nawierzchnię wykonano z gładkich płyt. Dolny poziom placu wyposażono w ławki oraz pojedyncze drzewa. Dolny poziom sąsiaduje z parkiem. W trakcie trwania Centralnego Placu Zabaw na płycie placu oraz na schodach łączących jego dwa poziomy zainstalowane są rampy oraz przeszkody do jazdy na desce, rolkach, hulajnogach i rowerach. W części parku sąsiadującej bezpośrednio z placem usytuowany jest zestaw urządzeń do uprawiania parkouru oraz street workoutu. Pomiędzy drzewami w parku działa Strefa Slackline.

Plac Zamkowy powstał w latach 50. XX w. na obszarze dawnej dzielnicy żydowskiej w Lublinie. Z sąsiadującym zamkiem, w którym mieści się Muzeum, oraz Starym Miastem połączony jest schodami. Reprezentacyjne schody od strony zamku ulokowane są w zazielenionej skarpie. Sam plac, pozbawiony zieleni, pełni na co dzień funkcję parkingu. Zrealizowany został w kształcie elipsy i ma nawierzchnię asfaltową oraz z kostki brukowej. W trakcie letniej edycji Sportivalu na płycie placu, bądź zamiennie na schodach łączących go z zamkiem, instalowane są tory, rampy i skocznie do ekstremalnej jazdy na rowerze. W trakcie zimowej edycji na naśnieżonych schodach w skarpie wzgórza zamkowego oraz części płyty placu powstaje tor do ekstremalnej jazdy na desce snowboardowej i nartach.

Plac Teatralny przed Centrum Spotkania Kultur w Lublinie powstał w 2014 r. jako integralny element CSK. Jednopoziomowy plac posiada nawierzchnię z gładkich płyt przeciętą po przekątnej śladem dawnej ulicy wykonanym z kostki brukowej. Zrealizowany został w kształcie prostokąta. Pozbawiony jest zieleni i został wyposażony w meble miejskie, przystosowane do uprawiania skateboardingu. Plac sąsiaduje z niewielkim parkiem. W ramach letniej edycji Sportivalu na placu ulokowana jest Strefa Deskorolki. W przestrzeni placu ulokowane są obiekty stanowiące przeszkody dla jeżdżących zawodników. Przecinający płytę placu ciąg pieszy pozostaje wolny dla przechodniów.

Plac po Farze zlokalizowany jest na obszarze Starego Miasta w Lublinie. Obecną formę uzyskał po rewaloryzacji przeprowadzonej w latach 70. XX w. Centralną część prostokątnego placu zajmuje odtworzony w formie niewysokiego kamiennego muru rzut byłej fary. Nawierzchnia wewnątrz rzutu jest z nierównych płyt betonowych, pozostała część nawierzchni szutrowa. Plac pozbawiony jest zieleni oraz mebli miejskich. W trakcie letniej edycji Sportivalu ulokowana jest na nim Strefa Parkour/Freerunning. Na placu zainstalowany jest zestaw urządzeń, które w połączeniu ze stałymi elementami wyposażenia stanowią tor do parkouru. Przez plac przebiega również trasa wyścigu rowerów górskich organizowanego corocznie latem na terenie Starego Miasta.

Zestawienie informacji o lokalizacji obiektów oraz o charakterze sąsiedztwa zawarte zostało w tabeli 2.

Tabela 2

Lokalizacja omawianych przestrzeni miejskich

Miejsce	Miasto	Funkcje przestrzeni w bezpośrednim sąsiedztwie		
		zielen	mieszkalnictwo	komunikacja
Skwer Sportów Miejskich	Warszawa			
Bulwary nad Odrą	Racibórz			
Pomnik Trudu Górniczego	Katowice			
Plac Solidarności	Szczecin			
Plac L. Kaczyńskiego	Lublin			
Plac Zamkowy	Lublin			
Plac Teatralny	Lublin			
Plac po Farze	Lublin			

Źródło: opracowanie własne.

Obszary badań

Przedmiotem badań dla wybranych ośmiu przestrzeni jest sześć obszarów tematycznych związanych z funkcjonowaniem tych przestrzeni w trakcie uprawiania w nich sportów miejskich. Badane zjawiska związane są z cechami zarówno wybranych przestrzeni, jak i toczących się w nich wydarzeń oraz relacji z otoczeniem, i dotyczą: typologii przestrzeni, charakteru wydarzeń, dostępności funkcji podstawowych w trakcie wydarzeń sportowych, liczby dostępnych aktywności, rodzajów tych aktywności, skali ingerencji w przestrzeń w trakcie użytkowania.

Dwie z omawianych w artykule przestrzeni zostały zaprojektowane i zrealizowane od podstaw w miejscach pierwotnie pozbawionych obiektów i infrastruktury. W badanych przykładach można wyróżnić dwa rodzaje adaptacji. Jeden polega na trwałej zmianie sposobu użytkowania istniejącej w przestrzeni infrastruktury i obiektów oraz dostosowaniu jej do nowych funkcji. Drugi rodzaj polega na czasowej adaptacji istniejących w przestrzeni obiektów i infrastruktury, stosownie do wymagań związanych z chwilową zmianą sposobu jej użytkowania. Zestawienie informacji o proponowanych typologiach przestrzeni zostało zawarte w tabeli 3.

Charakter wydarzeń dostosowany jest do ukształtowania przestrzeni placów, ich lokalizacji oraz realizowanych tam aktywności. Ciągłe i spontaniczne użytkowanie przestrzeni dotyczy zarówno tych specjalnie zaprojektowanych, jak i dwóch obiektów adaptowanych do celów sportowych. Pełne spektrum wydarzeń dotyczy zarówno jednego obiektu zaprojektowanego, jak i jednego

adaptowanego. Szczególnym przypadkiem są cztery place w Lublinie, na których odbywają się cykliczne, zorganizowane wydarzenia sportowe. Zestawienie informacji o charakterze wydarzeń sportowych zostało zawarte w tabeli 4.

Tabela 3

Typologia badanych przestrzeni

Miejsce	Zrealizowane od podstaw	Adaptowane
Skwer Sportów Miejskich		
Bulwary na Odrą		
Pomnik Trudu Górniczego		
Plac Solidarności		
Plac L. Kaczyńskiego		
Plac Zamkowy		
Plac Teatralny		
Plac po Farze		

Źródło: jak w tab. 2.

Tabela 4

Charakter wydarzeń

Miejsce	Ciągle	Cykliczne	Organizowane	Spontaniczne
Skwer Sportów Miejskich				
Bulwary nad Odrą				
Pomnik Trudu Górniczego				
Plac Solidarności				
Plac L. Kaczyńskiego				
Plac Zamkowy				
Plac Teatralny				
Plac po Farze				

Źródło: jak w tab. 2.

W obiektach zaprojektowanych do uprawiania sportów oraz w tym, dla którego nie przewidziano takich zastosowań, nie występują kolizje związane z ich dostępnością. Natomiast w obiektach, których czasowe funkcje alternatywne odbiegają znacznie od tych stałych, podstawowych, skala dostępności jest zróżnicowana. W dwóch skrajnych przypadkach organizacja imprez sportowych wyklucza na czas ich trwania użytkowanie w sposób, do jakiego zostały pierwotnie zaprojektowane oraz zrealizowane, a w dwóch pozostałych jest to nieco utrudnione. Zestawienie informacji o dostępności funkcji podstawowych zostało zawarte w tabeli 5.

Tabela 5

Dostępność funkcji podstawowych

Miejsce	Bezproblemowa	Utrudniona	Wykluczona
Skwer Sportów Miejskich			
Bulwary nad Odrą			
Pomnik Trudu Górniczego			
Plac Solidarności			
Plac L. Kaczyńskiego			
Plac Zamkowy			
Plac Teatralny			
Plac po Farze			

Źródło: jak w tab. 2.

Większa liczba dostępnych aktywności sportowych możliwa jest w przestrzeniach zaprojektowanych oraz tam, gdzie zorganizowane w adaptowanej przestrzeni wydarzenia są dostępne w dłuższym czasie. Przestrzeń wymagająca istotnych ingerencji związanych z jej adaptacją do czasowego pełnienia innych funkcji oferuje dwie aktywności. Natomiast jeden rodzaj aktywności realizowany jest w przestrzeniach, których cechy predysponują je do uprawiania sportów „kołowych”. Zestawienie informacji o liczbie dostępnych aktywności sportowo-rekreacyjnych zostało zawarte w tabeli 6.

Tabela 6

Liczba dostępnych aktywności

Miejsce	Jedna	Dwie	Trzy	Cztery i więcej
Skwer Sportów Miejskich				
Bulwary nad Odrą				
Pomnik Trudu Górniczego				
Plac Solidarności				
Plac L. Kaczyńskiego				
Plac Zamkowy				
Plac Teatralny				
Plac po Farze				

Źródło: jak w tab. 2.

W omawianych przestrzeniach dominują sporty „kołowe”: deskorolka, rolki, hulajnoga oraz rower. *Parkour* oraz zamiennie *street workout* uprawiany może być w czterech obiektach, przy czym w dwóch zainstalowano stałe urządzenia do uprawiania tego typu sportu. Wśród przestrzeni przygotowanych do uprawiania boulderingu w dwóch są obiekty zaprojektowane i zrealizowane w tym celu, a jedna posiada obiekt, który może służyć do uprawiania tego sportu, jednak nie został w tym celu zaprojektowany. Pozostałe obiekty to

boiska do gier zespołowych oraz w jednym przypadku strefa do slacklinu. Zestawienie informacji o rodzaju dostępnych aktywności sportowo-rekreacyjnych zostało zawarte w tabeli 7.

Tabela 7

Rodzaje aktywności

Miejsce	Deska, rolki	Rower	Parkour	Bouldering	Inne
Skwer Sportów Miejskich					
Bulwary nad Odrą					
Pomnik Trudu Górniczego					
Plac Solidarności					
Plac L. Kaczyńskiego					
Plac Zamkowy					
Plac Teatralny					
Plac po Farze					

Źródło: jak w tab. 2.

W przestrzeniach specjalnie zaprojektowanych oraz w tej, której projekt nie przewidywał alternatywnych form użytkowania, w trakcie uprawiania sportów nie występują ingerencje kolidujące z ich podstawowymi funkcjami. Niewielkie ingerencje, związane z koniecznością zainstalowania specjalnych urządzeń, występują w płaskich przestrzeniach adaptowanych do uprawiania skateboardingu. Średnie i duże ingerencje występują w przestrzeniach o zróżnicowanym ukształtowaniu, w których instalowane są na czas trwania wydarzeń sportowych urządzenia umożliwiające uprawianie parkouru oraz ekstremalnej jazdy na rowerze. Zestawienie informacji o skali ingerencji w przestrzenie publiczne w trakcie trwania wydarzeń sportowo-rekreacyjnych zostało zawarte w tabeli 8.

Tabela 8

Skala ingerencji w przestrzeń w trakcie użytkowania

Miejsce	Brak	Mała	Średnia	Duża
Skwer Sportów Miejskich				
Bulwary nad Odrą				
Pomnik Trudu Górniczego				
Plac Solidarności				
Plac L. Kaczyńskiego				
Plac Zamkowy				
Plac Teatralny				
Plac po Farze				

Źródło: jak w tab. 2.

Podsumowanie

Sport jest współcześnie istotnym elementem życia nowoczesnych społeczności. Jego masowość oraz wpływ na styl życia spowodowały, że wyszedł poza ramy kompleksów sportowych i przeniknął do struktur przestrzeni miasta. Miasto może być sceną masowych wydarzeń sportowych, ale jednocześnie miejskie przestrzenie są świadkami kameralnych, indywidualnych aktywności. Przestrzenie publiczne są intensywnie wykorzystywane przez sportowców, a ich znaczenie dla uprawiania sportu jest coraz większe. Zawierają w sobie ogromny potencjał możliwości, a dyscypliny w nich uprawiane mogą być istotnym czynnikiem integrującym. Sporty miejskie mogą być rodzajem spotkania towarzyskiego, umożliwiającego obserwację i bycie obserwowanym jednocześnie (Valle, Kompier 2013). Każdy rodzaj miejskiej przestrzeni publicznej ma potencjał stania się areną służącą do uprawiania sportów miejskich. Dotyczy to zarówno przestrzeni, dla których takich funkcji w pierwotnym zamyśle nie przewidziano, jak i takich, które zostały do tych celów świadomie zaadaptowane lub przystosowane. Uprawiane w przestrzeniach publicznych sporty są źródłem nowego sposobu interpretacji tych przestrzeni, a czasami mają również wpływ na zmianę organizacji ich funkcjonowania. Stają się one jednocześnie scenami i widowniami, stwarzając tym samym nowe możliwości w nawiązywaniu relacji międzyludzkich. Ich usytuowanie w strukturze funkcjonalno-przestrzennej miasta, w obszarach intensywnie zurbanizowanych predysponuje je do odgrywania istotnych ról w zaspokajaniu potrzeb społecznych, zaś wprowadzenie nowych funkcji podnosi intensywność i jakość ich użytkowania. Nawiązując do przywołanych wcześniej definicji przestrzeni publicznych, można stwierdzić, że ich cechy i role, jakie pełnią w życiu miasta, mogą być wzmacniane dzięki pojawieniu się w nich miejskich sportów. Nadają one przestrzeniom nowe właściwości, zarówno w wymiarze emocjonalnym, jak i fizycznym. Aby jednak możliwe było uprawianie sportów miejskich w przestrzeniach publicznych, funkcje takie powinny zostać uwzględnione już na etapie programowania i planowania sposobu funkcjonowania przestrzeni. Może to dotyczyć w równym stopniu przestrzeni funkcjonujących już w strukturze miasta, które mogą zostać poddane modernizacji bądź adaptacji, jak i projektowanych i realizowanych od podstaw. W świetle powyższych badań nasuwa się postulat o charakterze aplikacyjnym, że korzystne byłoby uwypuklenie tych cech fizycznych przestrzeni, które wspomagają ich dostępność i integrację użytkowników, a przeciwdziałają wykluczeniu i zagrożeniom. Działania te powinny być podejmowane przy pełnym poszanowaniu lokalnych uwarunkowań kulturowych, społecznych czy przestrzennych. A jeżeli sposób zaprojektowania i realizacji nawierzchni, schodów, poręczy, mebli miejskich, elewacji budynków czy obiektów inżynierskich i zieleni będzie umożliwiał uprawianie miejskich sportów,

to bez wątpienia umożliwi również wygodne korzystanie z takich przestrzeni użytkownikom zainteresowanym innymi formami aktywności.

Bibliografia

- Bartkowski J., 2016, *Miasto jako maszyna rozrywki – koncepcje rozwoju miejskiego i polityki miejskiej Terry'ego Nicholasa Clarka*, „Studia Miejskie” t. 21.
- Gzell S., 2008, *Przestrzeń miejska bez właściwości*, „Czasopismo Techniczne” z. 2-A.
- Hajda B., 2017, *Obiekty wspinaczkowe jako alternatywne formy wykorzystania przestrzeni miasta*, [w:] *Badania interdyscyplinarne w architekturze. BIWA 2: monografia konferencyjna*, red. B. Komar, Wydział Architektury Politechniki Śląskiej, Gliwice.
- Jakubowska H., 2017, *Emocje*, [w:] *Socjologia sportu*, red. H. Jakubowska, P. Nosal, PWN, Warszawa.
- Kociuba D., 2012, *Gra o przestrzeń publiczną miast*, „Studia Miejskie” t. 12.
- Kopel A., 2007, *Klasa kreatywna jako czynnik rozwoju miast*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu” nr 1.
- Kwiatkowski K., 2010, *Przestrzeń publiczna i jej uzurpatorskie zawłaszczanie*, „Czasopismo Techniczne” z. 2-A.
- Lenartowicz M., 2017, *Klasy społeczne*, [w:] *Socjologia sportu*, red. H. Jakubowska, P. Nosal, PWN, Warszawa.
- Petelenz M., 2010, *Przestrzeń wspólna – konflikt interesów*, „Czasopismo Techniczne” z. 3-A.
- Rogowska M., 2013, *Koncepcja kreatywnego miasta w teorii i praktyce*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” nr 320.
- Valle D., Kompier V., 2013, *Sport in the city. Research on the relation between sport and urban design*, http://sportinthecity.net/files/7513/8012/2944/Sport_in_the_City_-_paper_Casas_Valle_Kompier.pdf (dostęp styczeń 2018).

